

הקפדה על כל תג ותג

במוקד האירוע הנוכחי עומדת פרישתו של השופט יוסף אלרון מכס השיפוט אחרי 32 שנות כהונה כשופט בכל הערכאות: בית משפט השלום חיפה, בית המשפט המחוזי חיפה, בו הותיר השופט אלרון את חותמו לא רק כשופט מהשורה אלא כנשיאו של בית המשפט – וכמובן, בית המשפט העליון.

לשנות כהונה אלה קדמה ילדותו ונערותו של השופט אלרון במחנה העולים בפאתי חיפה – אליו הגיעו הוריו כשעלו ארצה מעירק בתחילת שנות ה-50 של המאה הקודמת – שירות כקצין בצה"ל, עבודה ביטחונית בלונדון, לימודי משפטים באנגליה, התמחות במשרד עורכי דין מוביל ובפרקליטות בחיפה, ועבודה כסניגור המגן על נאשמים בפלילים.

כהונת השופט אלרון בכל הערכאות הגדירה את התחום הפלילי כעיקר התמחותו וכללה, בין היתר, חקירת סיבות מוות בבית משפט השלום, עבודה כראש ההרכב שדן בפשעים חמורים, ובכללם עשרות רבות של מקרי רצח בבית המשפט המחוזי חיפה, עבודה כראש ההרכב שדן במאות ערעורים פליליים בבית המשפט העליון – ובחלקי נפל הכבוד לשבת כשופט באותם ברכבים בהנהגתו – וכל זה לצד אלפי תיקים אחרים, אזרחיים, מנהליים וחוקתיים.

השופט אלרון פסק פסיקה ענפה ומגוונת בתחום הפלילי שקשה לסכם. אשרטט בפניכם קווים כלליים של פסיקתו. פסיקתו של השופט אלרון התמקדה בשני אלה: הדין הפלילי המהותי – דיני העונשין – כמסכת דינים שמגדירה את חובותיו של הפרט כלפי המדינה, שמייצגת את החברה בכללותה, ובכלל זה עבירות ועונשים; הדין הפלילי הפרוצדורלי – סדר הדין הפלילי ודיני הראיות – מסכת דינים אשר מגדירה את החובות של המדינה כלפי הפרט שמימושן באה להבטיח את זכויות החשוד והנאשם.

לעונשי המקסימום יש משמעות

פסיקתו של השופט אלרון מאופיינת בהקפדה על כל תג ותג, אשר מגדיר את החובות והזכויות משני צדי המתרס, תוך שימוש בשכל ישר וניסיון החיים השיפוטי העשיר שלו. במישור המהותי, השופט אלרון עמד על כך שיסודות העבירה יקבלו פרשנות מובנת בשפת יומיום, מילולית ככל שניתן, שאינה מרחיבה את גדרי האחריות הפלילית, ומאידך מגשימה את מטרותיה.

בהיבט של הענישה, השופט אלרון קבע, כי לעונשי המקסימום יש משמעות ערכית כביטוי המחוקק לתגובה שתהלום את ביצוע העבירה בנסיבות הכי חמורות – ומכאן החובה להתחשב בעונשים אלה בגזירת דינם של נאשמים שנמצאו אשמים. פסיקתו הדגישה את חשיבות ההגנה על נפגעי ונפגעות העבירה – תוך גילוי רגישות מיוחדת כלפי מצבם, זאת בפרט, בעבירות אלימות ועבירות מין קשות.

פסיקתו ביטאה ספקנות כלפי הסדרים פרטיים לא-פורמליים. כך, לשיטתו סולחה שנעשית בחברה הערבית אינה מהווה נסיבה שבעטייה יש להקל בעונשו של העבריין. כמו-כן, הוא הטיל ספק בנחיצותם של גישורים פליליים כעילה לעצירת המשפט הפלילי ומתן הקלות עונשיות מפליגות לנאשמים.

במישור הדיוני, פסיקתו דרשה הקפדה על זכויות הנאשמים והחשודים, שכללו הגנה על הפרטיות מפני חיפושים בטלפונים סלולריים ובמחשבים (דנ"פ אוריך, שלימים דעת המיעוט שלו שם אומצה למעשה בפסיקה מאוחרת יותר של בית המשפט העליון); הרחבת היקף ההגנה מן הצדק באופן שמאפשר ביטול כתב האישום במקרים קיצוניים של הפרת זכויות הנאשם.

לעמוד על הוכחה מעבר לספק סביר

הדבר החשוב ביותר בעיניי הוא עמידת השופט אלרון על דרישת ההוכחה מעבר לספק סביר. גישתו זו באה לידי ביטוי בשורה של פסקי דין, מתוכם חשוב לציין את פרשת אלמלח - מקרה שבו הוסתרה מהנאשם באינוס תוצאה שלילית של בדיקת "סם האונס" והחקירה הנגדית של המתלוננות נקטעה על-ידי בית המשפט המחוזי ללא סיבה עניינית.

השופט אלרון קבע, כי בנסיבות אלה קיים ספק סביר שצריך להוביל לזיכוי של הנאשם, ואני הצטרפתי לדעתו – תוך הוספת האזהרה שנתתי בשעתו (בפרשת גילוי חומרי חקירה במשפטם של זגורי ושותפיו), כי הסתרת חומר בעל פוטנציאל מזכה על-ידי המשטרה או התביעה תוביל לזיכוי של הנאשם. נגד פסק דין זה נמתחה ביקורת באחד מכלי התקשורת, שלא טרחה לשתף את הקוראים בסיבות לזיכוי הנאשם והציגה בפניהם תמונה מעוותת. קיומה של ביקורת זו הציף את הבעיה של הסתמכות הציבור על מתווכי מידע – בעיה שמן הסתם לא נוכל לפתור, אך חשוב להיות מודעים לה.

בסיום דברי, אני רוצה לנצל לרעה את התפקיד שהוטל עלי למלא בכנס זה ולצטט משפט אחד – אחד בלבד – מהדברים אותם אני עתיד לשאת בעוד כשנתיים במושב של שופטי ושופטות בית המשפט העליון שיוקדש לפרישת שלי: "אני מודה מקרב לב לשופט אלרון, ליוסי היקר, על ההכוונה ועל אינסוף עצות טובות שקיבלתי ממנו, ושאפשרו לי לתרגם את התובנות התיאורטיות מהתחום הפלילי לחיי המעשה. בלעדיו – לא הייתי מצליח".